

עין אור על דברי חיים

2

זהו שאמר: הנני יסד בציון אבן, אבן כחון פנת יקרת מוסד מוסד המאמין לא יחיש (ישעיה כח טו). וכל המאמין יש לו זכות הרבה, הוא שנאמר באברהם שהיה שורש האמונה: והאמין בה' ויחשבה לו צדקה (בראשית טו ו). והנה הוא זוכה לגן עדן, שנאמר: פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים (ישעיה כו ב). וזוכה לחיי העולם הבא, שנאמר: וצדיק באמונתו יחיה (חבקוק ב ד). ומי שאינו מאמין בכל אלו עליו הכתוב אומר: לא יאמין שוב מני חושך וצפוי הוא אלי חרב (איוב טו כב). ואינו זוכה לגאולה.

יבנו תנוה אמת

(לא) ויאמינו בה' ובמשה עבדו, האמונה מתחלקת לארבעה חלקים: אמונה בהקדוש כרוך הוא, שנאמר: האמינו בה' אלהיכם ותאמנו (דה"ב כ כ), והוה שכתוב: ויאמינו בה' ובמשה עבדו. אמונה בנביאים שנחזיינו לשמוע דבריהם, שנאמר: מי האמין לשמועונו (ישעיה נג א). אמונה בעולם הבא, שיש להאמין כי יש עולם הבא ויש שכר טוב מעותו לצדיקים, והוה שאמר דוד ע"ה: לולא האמונה לראות בטוב ה' בארץ חיים (תהלים כו יג). אמונה בכיאת הגואל, שזה פנה גדולה בחוריה.

יבנו תנוה אמת

3

פרשה כג א (ס. א) אז ישיר משה, הקד הוא דקתיב (תהלים כג ב) נכון פסאף מאז, אמר ר' פרקה בשם ר' אבהו אף על פי שמעולם אמה, לא נתישב פסאף ולא נודעם בעולמך עד שאמריו בקיד שירה. לכה נאמר נכון פסאף מאז. משל לקלף שקשה מלקמה נצחו ונעשו אותו אגוסטוס, אקרו לו עד שלא עשית המלקמה היית קלף עקשו עשינוך אגוסטוס. מה יש פבוד בין המלך לאגוסטוס, אלא המלך עומד על הליוס ואגוסטוס יושב. כך אמרו ישראל, נאמת עד שלא פראת עולמך היית אמה. משפראת אותו אמה הוא, אלא פקול עומד עומד (תהלים כג ב) עמד וימדד ארץ. אכל משעמדם בים ואמרנו שירה לפניך קאו, נתישבה מלכותך וכסאך נכון הו פסאף מאז, קאו שירה.

אז ישיר משה

וזה עצמו נקרא בשם עמידה ושיבה הכנה נקראת עמידה, והתכלית נקראת ישיבה, שרוב המטרות שאדם מטריח עצמו הן בעמידה ע"כ נקרא כל הכנה לדבר בלשון עמידה, וכן הוא הלשון ועמד ואמר, העמידה היא הכנה לאמירה, וכן עמדה ונשאת שהעמידה היא ההתעוררות וההכנה והנשואין הן התכלית של ההכנה, וכן מלך שעשה מלחמה, המלחמה היא הכנה, והתכלית היא לישב במנוחה ובכבוד הניצחון. וזה הוא הענין מלך ואגוסטוס, מלך נקרא בעוד משתדל במלחמה לטובת העם, ואגוסטוס נקרא אחר שהשיג התכלית, שהוא כבוד מלכים ע"י ניצוח המלחמה: ויש לומר שכן הוא בבריאת העולם שהי רק הכנה לתכלית, וכן הי סובב הולך כל ימי העולם שהי רק ההכנה ועדיין לא השיג התכלית שהוא שיכיר כולם את מלכותו ית"ש. כמ"ש הרמב"ן (סוף פ' בא) שהיא כוונת היצירה שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה ואין לעליון בתחומים חפץ מלבד זה שידע האדם יורה לאלקיו שבראו, עכ"ל. ועל כן כל עוד שלא נתפרסם זה בכל העולם הכל הי בכלל ההכנה, ואפי האבות נמי כאשר היו יחידים בעולם נמי נחשב הכנה, אך בקייס שבקעו כל מימות שבעולם ונתפרסם הגס בכל העולם וישראל אמרו שירה והודו על כך, ואמרו זה אלי ואנוהו מעין לעתיד שתהי התגלות הי לעיני כל בשר, זה נחשב לתכלית של הכנה הקודמת, והו נכון כסאך מאז מאז ישיר:

במד"ר (שמות פ' כ"ג) אז ישיר משה והי' נכון כסאך מאז, אמר ר' ברכי' בשם ר' אבהו אפי' שמעולם אמה לא נתישב כסאך ולא נודעת בעולמך עד שאמרנו בניך שירה, משל למלך וכו' עכשיו עשינוך אגוסטוס וכו' המלך עומד על הלוח ואגוסטוס יושב וכו' כביכול עומד שנאמר עמד וימודד ארץ אבל משעמדת בים ואמרנו שירה לפניך באו נתישבה מלכותך וכסאך נכון הו נכון כסאך מאז באו ישיר, נראה לפרש דהנה ידוע דכל המציאות נחלקת לשנים, יש שהוא הכנה לדבר אחר, ויש שהוא תכלית, כן הוא בכלל העולם, עתה הוא הכנה ועתה הוא התכלית, כאמרים ז"ל (עירובין כ"ב), למחר לקבל שכרם, וכן הוא בומנים ששת ימי המעשה הם, הכנה ושבת הוא התכלית כאמרים ז"ל (ע"ו ג), מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, וכן הוא בכל עניני האדם הכנה ותכלית, וכן יצי"מ היא הכנה ומ"ת הוא התכלית וכמ"ש (שמות ג') בהוציא את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה, וכן (תהלים ק"ה מ"ג) ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים יירשו בעבור ישמרו חקיו ותורתיו יגזרו, הנה ביאתם לארץ היא ההכנה והתכלית המסתעפת מהכנה זו היא למצו ישמרו חקיו ותורתיו יגזרו:

אז ישיר משה

אז ישיר משה

[יב] ויאמינו בה'... אז ישיר, גדולה האמונה לפני מי שאמר הוה העולם שבשכר האמונה שהאמינו ישראל בה' שרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה, שנאמר ויאמינו בה' וגו', אז ישיר משה ובני ישראל וגו', רבי נחמיה אומר מנין אתה אומר שכל המקבל עליו מצוה אחת באמונה כדאי הוא שתשרה עליו רוח הקדש, שכן מצינו באבותינו שבשכר האמונה שהאמינו זכו ושרתה עליהם רוח הקדש ואמרו שירה, שנאמר ויאמינו בה' וגו', אז ישיר משה ובני ישראל. (מכילתא)

וייראו... ויאמינו... אז ישיר, [ויס] וייראו... ויאמינו... אז ישיר, בזכות האמונה שהאמינו זכו לומר שירה ושרתה עליהם שכינה, שכן כתיב אחריו אז ישיר משה, לכך צריך אדם לסמוך גאולה לתפלה כשם שהם הסמיכו שירה אחר האמונה והקריעה, וכשם שהם טיהרו לבם ואמרו שירה, שכן כתיב וייראו העם את ה' ויאמינו ואח"כ אז ישיר כך צריך אדם לטהר לבו קודם שיתפלל, וכן איוב אומר (ג) על לא חמס בכפי ותפלתו זכה. (שמו"ר פכ"ב-ג).

אז ישיר משה

זכור הזכור, הני ר' הייא משל לסוף שהיך לחסת נד"ה ונפל בניו עמו, פעם אחת הקניטוהו ונשבע שאינו נשפך והיה נזכר לרם וזוכה ואומר הלוא יהוה בני עמי אע"פ שמקניטים אותי, הדא הוא דכתיב ימי יחוננו במדבר מלון אורחים: אמר הקב"ה הלוא יתנו בני עמי כבו שדו במדבר שהיו סלינן עלי, ורכתהי"ב בית ישראל יושבים על אדמתם ויפסאו אותה, אמר הקב"ה הלוא יהוה בני עמי בארץ ישראל אע"פ שסמאין אותה:

אז ישיר משה

במדרש³⁵ אז ישיר (שמות טו, א) הדא הוא דכתיב (תהלים עג, ב) נכון כסאך מאז אף על פי שמעולם אתה כביכול עומד ולא נתישבה כסאך עד שאמרנו בניך שירה כו' ע"ש. דכתיב (תהלים קיג, ד) רם על כל גוים ה'. כי הקב"ה רם ומתנשא מימות עולם ואין כל העולם כולו כדאי לקבל מלכותו יתברך שמו, וזה נקרא עומד מאחר שאין התחתונים יכולים לקבל כבוד מלכותו יתברך שמו. אבל בני ישראל מכח אמונה שהאמינו בה' שהגם שהוא רם ונשא עם כל זה לא יצא שום דבר מהשגחתו יתברך שמו ומלכותו בכל משלה וכפי רוב האמונה שבהם זכו לקבל מלכותו יתברך שמו. ובאמת גם בני ישראל מוכנים לזה מעולם שהיכל נבראו בשביל ישראל שנקרא ראשית³⁶ אך שלא היו יכולין להוציא מכח אל הפועל זה העדות עד שנעשו בני חורין, וכשנשלמו בני ישראל נתגלה כבוד מלכותו בעולם, וזו שנאמר ויאמינו בה' אז ישיר. פירוש ה' הייה הוה ויהיה, זה עיקר האמונה שהקב"ה מהוה הטבע ואפס זולתו, ובאמת מי שיש לו אמונה שלימה הוא מלא שמחה תמיד בהיותו יודע כי הכל מאתו יתברך שמו בלבד, זה ויאמינו אז ישיר:

אז ישיר משה

